

Written by ОТЧАК НЕЛЯ ЯРОСЛАВІВНА, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
юридичного факультету Львівського державного університету внутрішніх справ (м.Львів)
Wednesday, 02 October 2019 12:12

Гарантії додержання конституційних прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина є найбільш яскравою ознакою, за якою державу можна вважати правовою і демократичною. Конституцією України визначено, що права і свободи людини, їх гарантії визначають зміст і спрямованість державної діяльності, їх закріплення та забезпечення є основним обов'язком держави, головним напрямом її функціональної спрямованості (ст. 3 Конституції України). Втілення і життя зазначеної конституційної норми насамперед знаходиться в прямій залежності від формування та ефективної реалізації функцій різних владних інститутів. В першу чергу це стосується відносно нового для правової системи України правового інституту – інституту адміністративного судочинства, що є процесуальною формою реалізації адміністративної юстиції. Власне вона виступає ефективним засобом контролю за діяльністю органів і посадових осіб державної влади та місцевого самоврядування, захисту від можливого свавілля публічних інститутів влади, гарантування прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб приватного права. Згідно зі ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) завданням адміністративного судочинства в нашій державі є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень. З законодавчих положень ст. 6 КАС України випливає, що право на судовий захист адміністративним судом гарантується кожному.

Слід відзначити, що проблема захисту прав, свобод, законних інтересів громадян у публічно-владних відносинах є багатоплановою, а тому її вивчення можна здійснювати за різними напрямками, які, зокрема, можуть стосуватися визначення прав і свобод у публічно-владних відносинах, що підлягають захисту; характеристики основних способів захисту та юридичних гарантій законності; правової природи судового захисту прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб тощо. Одним із напрямків є комплексне дослідження проблеми розгляду окремих категорій справ адміністративної юрисдикції. Видається абсолютно правильним твердження Н. Сакари, що буквально тлумачення норми ч. 3 ст. 20 Конституції України дає можливість дійти висновку, що законодавцем зроблена спроба запровадити нові засади регулювання інституту судової юрисдикції, в основу яких покладена конструкція «юридичного спору», наявність якого має розглядатися як передумова права на звернення до суду за судовим захистом [1, с. 63]. Юридичний спір завжди повинен мати дієві юридичні механізми його вирішення. Підставою для своєрідного «запуску» такого механізму є звернення особи, права якої порушено суб'єктом владних повноважень, за судовим захистом в порядку адміністративного судочинства. При цьому суб'єкт звернення повинен володіти процесуальною дієздатністю та правоздатністю у конкретній справі. Крім того, законодавство містить норму, що до адміністративного суду можуть звертатися представники зацікавленої у вирішенні адміністративного спору особи або органи чи інші посадові особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Майже кожна людина протягом свого життя вступає у певні конфліктні ситуації з іншими особами (фізичними чи юридичними) або органами влади, – з метою реалізувати своє право, свободу, інтерес або й навіть обов'язок. Проте трапляються такі ситуації, коли наші права, свободи та інтереси суперечать певним інтересам інших суб'єктів

Written by ОТЧАК НЕЛЯ ЯРОСЛАВІВНА, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін юридичного факультету Львівського державного університету внутрішніх справ (м.Львів)

Wednesday, 02 October 2019 12:12

правовідносин. Розв'язання таких конфліктних (спірних) ситуацій в першу чергу регулюється чинними нормами законодавства. Тобто кожен правовий спір має бути розглянутий виключно на підставі правових норм певної галузі права.

Як засвідчує практика суспільних відносин, найефективнішим засобом захисту прав особи у взаємовідносинах з носіями владних повноважень, є суд, який діє виключно у визначеній законом адміністративно-судовій процесуальній формі, здійснюючи незалежний судовий контроль за діяльністю органів та посадових осіб публічного управління.

Однак, як справедливо зазначають М. Ковалів і М. Гаврильців не кожна конфліктна (спірна) ситуація може трансформуватись у правовий спір, тому що деякі суспільні відносини регулюються ще й моральними, етичними чи релігійними нормами. Для того, щоб спір став правовим, він повинен володіти такими характерними ознаками:

- 1) правовий спір виникає лише з таких дій його учасників, що мають юридичні наслідки;
- 2) правовий спір повинен бути спрямований на реалізацію та захист прав, свобод, законних інтересів, а також виконання обов'язків особи;
- 3) реалізація інтересів однієї сторони спору здебільшого тягне за собою неможливість задоволення інтересів іншої сторони спору;
- 4) юридичним підґрунтям правового спору є гарантована законом суб'єкту, права якого порушено, можливість захисту права, свободи чи його законного інтересу;
- 5) способи і засоби вирішення правових спорів, встановлені національним законодавством, не позбавляють особу можливості звернутись до альтернативних засобів захисту прав [2, с. 120].

Але не кожен правовий спір набуває рис публічно-правового спору, а лише той, який відбувається у сфері публічно-владних правовідносин, тобто коли фізична чи юридична особа вступає у спірні відносини з суб'єктами публічної влади (органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами при здійсненні ними владних повноважень). Адже, як ствержують учені-адміністративісти особа, вступаючи у правовідносини з органами влади, перебуває у підпорядкуванні цим органам, які можуть визначати права та обов'язки особи. Спори такого типу у КАС України названо публічно-правовими [3, с. 121].

У сучасній вітчизняній юридичній науці відсутній єдиний уніфікований підхід до визначення публічно-правових спорів. Окремі науковці розглядають публічно-правові спори як проробство, що виникає між учасниками правовідносин у публічній сфері.

Ю. Педько у своєму науковому дослідженні доводить, що суперечності, що характеризують сутність публічно-правового спору, виражаються в протистоянні законних інтересів учасників публічно-правових відносин, що пов'язані з їхніми правами, свободами, обов'язками чи законності правозастосовного або нормативного акта управління. Ці суперечності насамперед пов'язані з тим, що адміністративними діями (бездіяльністю) чи рішеннями порушені або можуть бути порушені суб'єктивні права й обов'язки приватних осіб, або з тим, що на них незаконно покладено будь-який юридичний обов'язок, або вони незаконно притягнуті до адміністративної відповідальності [4, с. 252].

Категорія публічно-правового спору мало розроблена в науці адміністративного судочинства, відсутнє його тлумачення і в довідниках та енциклопедичній літературі. Цю прогалину у процесуальному законі законодавець усунув з допомогою нової редакції КАС України 2017 року, вмістивши відповідну дефінітивну норму у ст. 4 зазначеного

Written by ОТЧАК НЕЛЯ ЯРОСЛАВІВНА, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін юридичного факультету Львівського державного університету внутрішніх справ (м.Львів)

Wednesday, 02 October 2019 12:12

Кодексу: «публічно-правовий спір – спір, у якому:

– хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції, в тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій; або

– хоча б одна сторона надає адміністративні послуги на підставі законодавства, яке уповноважує або зобов'язує надавати такі послуги виключно суб'єкта владних повноважень, і спір виник у зв'язку із наданням або ненаданням такою стороною зазначених послуг; або

– хоча б одна сторона є суб'єктом виборчого процесу або процесу референдуму і спір виник у зв'язку із порушенням її прав у такому процесі з боку суб'єкта владних повноважень або іншої особи» [5].

Тобто основний критерій, який законодавець взяв за основу для надання спору характеру публічного – суб'єктний склад спору. Хоча, слід зауважити, що цей критерій не може бути єдиним, адже важливе значення має ще й характер правовідносин, з яких цей спір виникає. Крім того, обов'язковим елементом для кваліфікації спору як правового є наявність публічного інтересу.

Український адміністративіст Д. Лученко називає такі ознаки адміністративно-правового спору:

1) він існує у зв'язку з виникненням між суб'єктами адміністративних правовідносин як конфліктних, так і безконфліктних ситуацій, зумовлених різним розумінням цими суб'єктами своїх прав і обов'язків. У випадку наявності юридичного конфлікту адміністративно-правовий спір виступає одним із проявів останнього поряд з адміністративним правопорушенням [6, с. 149];

2) він є різновидом публічно-правового спору. Усі правові спори, з огляду на тип правовідносин, в яких вони виникають, інтерес, яким зумовлені ці відносини, та суб'єктний склад спору, можна поділити на приватноправові й публічно-правові. Указаний поділ впливає із загальноновизнаного у романо-германській правовій сім'ї поділу права на приватне і публічне [6, с. 150].

Традиційно у теорії права усі правовідносини поділяються на регулятивні (у яких конфлікт між сторонами відсутній) та охоронні (у яких такий конфлікт присутній). З огляду на цей поділ, авторський колектив монографії «Адміністративне судочинство України: теорія та практика» (2015 р.) пропонує розмежовувати правові питання також на безконфліктні питання, що впливають із регулятивних правовідносин, та конфліктні питання, основою яких є правовий конфлікт. У свою чергу конфліктні правові питання, зважаючи на здобутки теорії юридичної конфліктології, доцільно поділяти на спори про право та правопорушення [2, с. 72].

Отже, адміністративний позов втілює в собі право зацікавленої особи на відкриття провадження адміністративної справи в суді та судову діяльність на захист порушених права, свободи чи законного інтересу, внаслідок протиправного рішення, дії чи бездіяльності органів публічної влади, їх посадових чи службових осіб. Тобто адміністративний позов – це вимога зацікавленої фізичної чи юридичної особи приватного права, звернена через суд до органів владних повноважень, їх посадових чи службових осіб, про здійснення правосуддя в адміністративних справах на захист, прав, свобод та інтересів від протиправного рішення, дії чи бездіяльності у сфері публічно-правових відносин.

Список використаних джерел: 1. Сакара Н.Ю. Зміст та правова природа юридичного

Written by ОТЧАК НЕЛЯ ЯРОСЛАВІВНА, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін юридичного факультету Львівського державного університету внутрішніх справ (м.Львів)

Wednesday, 02 October 2019 12:12

спору.

Науковий вісник Ужгородського національного

університету

. Серія ПРАВО. 2017. Випуск 46. Том

1. С. 63—68.

2. Адміністративне

судочинство України: теорія та практика: монографія / кол. авт.; за заг. ред. О.М. Нечитайла. Київ: ВАІТЕ, 2015. 288 с.

3. Адміністративне судочинство: навчальний посібник / М.В. Ковалів, М.Т. Гаврильців, І.Б. Стахура. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 596 с.

4. Педько Ю.С. Публічно-правовий спір – предмет юрисдикції адміністративних судів України. Актуальні проблеми застосування Цивільного процесуального кодексу та Кодексу адміністративного судочинства України. Харків: НЮАУ, 2007. С. 249—252.

5. Андруневчин О.М. Суб'єкти адміністративного судочинства в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07; Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2012. 23 с.

6. Лученко Д. Про основні ознаки адміністративно-правового спору.

Вісник Національної академії правових наук України

. 2013. № 2(73). С. 148—156. {jcomments on}